

УДК 719:061.2-048.67+908-0.48.67](477.84) «1925/1939»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-1-2>

Святослав ІВАНЬО,
orcid.org/0000-0002-2263-7155
аспірант катедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) sviatoslavivano@gmail.com

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОІСТОРИЧНОГО ТОВАРИСТВА ТА ЙОГО РOLЬ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХЕОЛОГІЇ У МІЖВОЄННІЙ ГАЛИЧИНІ

У статті на основі використання архівних джерел та наукових досліджень істориків висвітлено причини створення та ключові аспекти функціонування Львівського доісторичного товариства (ЛДТ), яке діяло як окрема філія заснованого у 1920 р. Польського доісторичного товариства з центром у Познані.

Львівське доісторичне товариство засновано у жовтні 1932 року. Основними завданнями діяльності ЛДТ були дослідження доісторичного періоду на території Польщі, популяризація доісторичної археології та співпраця з консерваторськими урядами щодо збереження та охорони доісторичних пам'яток. Львівське відділення товариства не отримувало достатнього фінансування зі сторони держави та було не чисельним у порівнянні з відділеннями у Познані, Варшаві чи Кракові – за весь час функціонування кількість учасників не перевищувала 39 осіб. Товариство не виділялось багатою видавничою діяльністю. Більшість учасників товариства були науковими співробітниками катедри археології Львівського університету, яку очолював Леон Козловський, та брали активну участь у археологічних експедиціях на теренах Галичини. Незважаючи на активне польсько-українське протистояння протягом міжвоєнного періоду, важливу роль у діяльності ЛДТ відіграли українці, зокрема професор катедри археології Маркіян Смішко, який був членом управи товариства з обов'язками скарбника. Учасники ЛДТ брали активну участь у четвертому з'їзді студентів праісторії польських університетів, який проходив 25-29 травня 1933 р. у Львові. У рамках програми з'їзду учасники відвідали низку археологічних пам'яток не тільки у Львові, але й на Тернопільщині, оскільки цей регіон у міжвоєнний період був особливо популярний серед дослідників історико-культурної спадщини.

Ключові слова: Львівське доісторичне товариство, археологічна культура, Маркіян Смішко, міжвоєнна Галичина.

Sviatoslav IVANO,
orcid.org/0000-0002-2263-7155
Postgraduate student at the Department of History, Museum Studies and Cultural Heritage
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) sviatoslavivano@gmail.com

KEY ASPECTS OF THE ACTIVITY OF THE LVIV BRANCH OF THE POLISH PREHISTORIC SOCIETY AND ITS ROLE IN THE POPULARIZATION OF ARCHAEOLOGY IN INTERWAR GALICIA

The article is based on the use of archival sources and researches by historians. It is highlighted the reasons for the creation and key aspects of the Lviv Prehistoric Society (LPS), which operated as a separate branch of the Polish Prehistoric Society, based in Poznan in 1920.

The Lviv Prehistoric Society was founded in October 1932. The main objectives of the LPS were to study the prehistoric period in Poland, to promote prehistoric archeology and to work with conservative governments to preserve and protect prehistoric monuments. The Lviv branch of the society did not receive sufficient funding from the state and was not large compared to the branches in Poznan, Warsaw or Krakow. For the entire period of functioning the number of participants did not exceed 39 people. The society was not distinguished by rich publishing activities. Most of the members of the society were researchers of the Department of Archeology of Lviv University, headed by Leon Kozlovsky, and took an active part in archaeological expeditions in Galicia. Despite the active Polish-Ukrainian confrontation during the interwar period, Ukrainians played an important role in the activities of the LPS, in particular Markiyan Smishko, a professor of the Department of Archeology of Lviv University. He was a member of the leadership, acting treasurer. The members of the LPS took an active part in the Fourth Congress of Prehistory Students of Polish Universities, which took place on May 25-29, 1933 in Lviv. As part of the congress program, participants visited a number of archeological sites not only in Lviv, but also in Ternopil region, as this region was especially popular among researchers of historical and cultural heritage in the interwar period.

Key words: Lviv Prehistoric Society, Archaeological Culture, Markiyan Smishko, Interwar Galicia.

Постановка проблеми. З відновленням польської державності відбувались серйозні зміни у багатьох площинах, у тому числі й історико-культурній. Збереження історико-культурної спадщини на території Галичини (як і Волині) у міжвоєнний період належало до компетенції державних органів влади. До кінця 1920-х рр. структуру консерваторської служби складали Міністерство віросповідань та публічної освіти і воєводська адміністрація: службовці-консерватори займалися пам'яткоохоронною діяльністю. Дорадчий орган – Консерваторську комісію – утворено для оптимізації діяльності, у її склад входили науковці, представники закладів вищої освіти та товариств мистецько-культурного спрямування. Археологічна наука найбільш динамічно розвивалась у Познані – саме це місто стало центром археології. У Познані у міжвоєнний період працював Юзеф Костжевський (1885–1969) – відомий археолог, музеолог, професор Познанського університету, засновник Познанської археологічної школи. Його діяльність багата не тільки на наукові відкриття, але й на різнопланові ініціативи: у 1916 р. він заснував Музейне товариство, а 25 травня 1918 р. за його ініціативи було відроджено Археологічну комісію Товариства шанувальників наук у Познані. Для залучення якомога більшої кількості науковців до археологічних досліджень та популяризації археології було засновано Польське доісторичне товариство (ПДТ). Протягом міжвоєнного періоду це наукове товариство було головним центром археологічних досліджень у Польщі. У Львові, Кракові та Варшаві також були потужні археологічні осередки. До 1939 р. було засновано три відділення: у Варшаві (20 червня 1922 р.), Львові (15 жовтня 1932 р.) та Кракові (1 січня 1937 р.).

Аналіз дослідження. Ця тема недостатньо досліджена в українській історіографії, оскільки немає цілісного наукового дослідження щодо причин, цілей і діяльності цього товариства. Дослідженням цього питання займався Р. Масик (Масик, 2009). Окремі аспекти функціонування ЛДТ (участь членів товариства у з'їздах студентів праісторії польських університетів) та багато культурність археологічної спільноти Львова вивчала Н. Булик (Булик, 2018). Н. Білас досліджувала динаміку розвитку археологічної науки та роль кафедр класичної та доісторичної археології Львівського університету в організації наукових досліджень (Білас, 2005). Джерелами щодо цієї теми слугують фонди Державного архіву Львівської області.

Мета роботи – використовуючи архівні джерела та наукові дослідження, показати причини створення, особливості та ключові аспекти наукової роботи товариства, виокремити роль українців у діяльності товариства.

Виклад основного матеріалу. Львівське відділення Польського доісторичного товариства – Львівське доісторичне товариство (ЛДТ) було засновано з ініціативи археологів Львівського університету 15 жовтня 1932 р. на зібранні археологів Львова (Масик, 2009: 59). У деяких наукових публікаціях використовують іншу назву – Львівський відділ Польського праісторичного товариства (Булик Н., Гупало В., 2018: 271; Наукове товариство імені Шевченка і Тернопільщина, 2017: 200). ЛДТ було найменшим як по чисельності учасників, так і по бюджету у порівнянні з відділеннями у Варшаві, Кракові та Познані (Spis członków Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego (według stanu z 15 maja 1928 r.). Станом на 14 вересня 1933 року ЛДТ складалося з 15 членів, серед яких було декілька українців, зокрема Ярослав Пастернак та Маркіян Смішко. У списку учасників ЛДТ вказано їхні наукові регалії, місце проживання та політичну спрямованість. Одна частина членів ЛДТ (як українці М. Смішко та Я. Пастернак) не була задіяна у політичному житті, інша (поляки Едмунд Буланда, Александр Чоловський, Мар'ян Горнунг) – прихильники режиму санації Ю. Пілсудського, члени безпартійного блоку співпраці з урядом (ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1252, арк. 1-2). ЛДТ функціонувало як відділення ПДТ, проте працювало як окреме наукове товариство (Statut Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego; Масик, 2009: 59). Польсько-український склад ЛДТ є явищем досить цікавим для вивчення, позаяк у міжвоєнний період спостерігаємо ескалацію польсько-українського протистояння. Незважаючи на це, ЛДТ стало винятком, оскільки пліч-о-пліч представники двох національних шкіл проводили наукові дослідження, відкидаючи подекуди дискримінаційну політичну складову.

Найбільшими освітньо-науковими центрами міжвоєнного Львова були Львівський університет, Оссолінеум та Наукове товариство імені Шевченка. Навколо цих закладів гуртувалися львівські науковці. Університетське середовище було найбільшим, оскільки 80% львівських істориків вийшли саме з цього навчального закладу. Відповідно до підрахунків польської дослідниці Й. Пісулінської, у в середовищі львівських істориків 1918–1939 рр. 81,2% становили поляки, 10,8% – українці, 5,9% – євреї і 2,1% – інші національності. На кафедрі класичної археології, яку

протягом 1916–1939 рр. очолював відомий фахівець у галузі античного мистецтва проф. Едмунд Буянда, впродовж 1918–1939 рр. здобули освіти лише два українці – Іван Старчук та Володимир Тисс. Випускниками кафедри праісторії, яку очолював протягом 1921–1939 рр. Леон Козловський, були українці Маркіян Смішко та Михайло Клапчук. Випускниця катедри Юзефіна Вогель представляла єврейську спільноту і була членкинею ЛДТ (Булик Н., Гупало В. Місце представників нацменшин., 2018: 258–259, 261; ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1252, арк. 1). Більшість учасників ЛДТ були науковими співробітниками катедри археології Львівського університету, яку очолював Леон Козловський, та брали активну участь у археологічних експедиціях на теренах Галичини.

Як вказано у статуті Львівського доісторичного товариства, метою його діяльності є дослідження доісторичного періоду на території Польщі, популяризація доісторичної археології та співпраця з консерваторськими урядами щодо збереження та охорони доісторичних пам'яток. Досягнення цих завдань вирішували за допомогою проведення та організації:

- тематичних зустрічей-обговорень, лекцій, доповідей та дискусій;
- наукових курсів та археологічних експедицій;
- збору будь-якої інформації щодо доісторії та розповсюдження зібраних матеріалів у журналах та інших виданнях, а також через власний друкований орган та видавництво;
- заснування бібліотек та музеїв;
- створення філій та наукових секцій у повітах, а також співпраця з іншими товариствами зі схожими завданнями (ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1252, арк. 5).

Членами ЛДТ могли стати всі ті, хто цікавиться науковими дослідженнями доісторичної археології. Протягом діяльності ЛДТ (1932–1939) кількість учасників не перевищувала 39 осіб (ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1252, арк. 19). У перший рік діяльності товариство нараховувало 15 членів. Згідно зі статутом товариства, кожний учасник був зобов'язаний сплачувати внески (разові або річні). Бюджет товариства, окрім сплати членських внесків, формувався на основі отримання доходів від продажу видань, організації лекцій та експедицій і субвенцій органів влади (ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1252, арк. 6).

Учасники ЛДТ брали активну участь у суспільному житті всієї Речі Посполитої. Українець Маркіян Смішко брав активну участь у першому з'їзді студентів праісторії польських університетів, який відбувся влітку 1930 р. у Кракові,

та виступив з доповіддю «Культура т. зв. вандальська в Східній Малополющі», використовуючи матеріали з власних наукових досліджень (Булик Н. З'їзди студентів-археологів польських університетів у 1930-х рр.: львівський вимір, 2018: 84–85). Участь М. Смішка у діяльності ЛДТ є дуже цікавою для вивчення з декількох причин: по-перше, з початку польсько-української війни, у листопаді 1918 р., він записався добровольцем в УГА. Після програшу національно-визвольних змагань протягом 1922–1923 рр. служив у польському війську. Перед вступом в університет працював на посаді допоміжного працівника у бібліотеці НТШ та був помічником бухгалтера страхового товариства «Карпати» (Цигилик, 2005: 158–159). У львівський університет на гуманістичний факультет за спеціальністю «археологія» вступив у 1926 р. У 1932 р. захистив дисертацію на тему: «Kultury wczesnego okresu epoki cesarstwa rzymskiego w Małopolsce Wschodniej» («Культури раннього періоду доби Римського царства в Східній Малополющі»), здобувши науковий ступінь доктора філософії у галузі археології (Адамишин, 2014: 98–100). У Львівському університеті на кафедрі праісторії працював до початку Другої світової війни на посаді молодшого (1932–1934), старшого (1934–1937) асистента, а згодом ад'юнкта (1937–1939). Протягом цього періоду активно проводив археологічні експедиції на теренах Галичини. Влітку 1932 р.

Т. Сулімірський разом з М. Смішком проводив археологічну експедицію в с. Колпець Дрогобицького повіту (Білас, 2005: 70, 96). Разом з Т. Сулімірським, Я. Пастернаком, М. Скориком та В. Кобільником брав участь у 33 археологічних поїздках, у рамках дослідження яких обстежено 22 населені пункти (Булик Н. У Львові та поміж львів'ян: просопографічний портрет Тадеуша Сулімірського (1898–1983), 2018: 437). За наполегливу та успішну працю в галузі праісторії у 1933 р. М. Смішку Фондом культури Міністерства віровизнань і народної освіти надано стипендію для наукової роботи та закордонної поїздки у 1934 р. Наукове відрядження дослідник провів у Радянському Союзі, опрацьовуючи музейні фонди у провідних музеях найбільших міст. М. Смішко співпрацював з Археологічним музеєм НТШ та музеєм «Бойківщина» у Самборі. 1 жовтня 1933 р. його обрали дійсним членом до історико-філологічної секції НТШ. Окрім цього, науковець співпрацював з Львівським науковим товариством, брав участь у роботі II-ї секції VII-го Міжнародного конгресу історичних наук у Варшаві. З 1938 р. – співробітник Комісії антропології та

праісторії Польської Академії наук у Кракові (Білас, 2005: 70-71).

ЛДТ брало активну участь у четвертому зїзді студентів праісторії польських університетів, який відбувався 25–29 травня 1933 р. у Львові. Тема з'їзду: «Праісторія та її співвідношення до інших наук». Заснування у Львові філії Польського доісторичного товариства була обов'язковою умовою для проведення з'їзду у Львові. Якщо б філія ПДТ не була б створена у Львові, тоді б з'їзд відбувся у Вільно або Кракові. У з'їзді брали участь науковці з Познані, Кракова та Вільно, а також львівські професори. Протягом з'їзду виголошено 26 доповідей. Т. Сулімівський виступав з вітальним словом. Активно дискутували Я. Чекановський, М. Смішко та Т. Сулімівський. Особливістю Львівського з'їзду, на відміну від інших, була організація культурної програми для його учасників. Науковці відвідали низку музеїв та оглянули колекції з особливо високою культурною цінністю: Золотий Михалківський скарб та археологічний відділ у палаці Дідушицьких, Музей Любомирських та музей НТШ. Окрім культурної програми у межах Львова, науковці мали змогу відвідати археологічні пам'ятки на Тернопільщині – цей регіон у міжвоєнний період був багатий на археологічні пам'ятки над дослідженням яких працював Б. Януш, Т. Сулімівський, Ю. Полянський. Під керівництвом Т. Сулімівського ввечері 26 травня виїхали до Заліщик на Тернопільщину 18 учасників конференції. Студенти, які брали участь у з'їзді, відвідали на Тернопільщині ще декілька цікавих місць: пам'ятку трипільської культури Більче-Золоте та печеру Вертеба (ці місця досліджував В. Деметрикевич та Г. Осовський: знахідки з цих місць зберігались у археологічному музеї у Кракові), місця археологічних досліджень в Голіградах, Новосілці Костюковій, Жежаві і Городниці (у цих місцях Т. Сулімівський проводив археологічні розвідки та розкопав два кургани давньоруського могильника) (Булик Н. З'їзди студентів-археологів польських університетів у 1930-х рр.: львівський вимір, 2018: 85-88)

Відповідно до архівних джерел, керівництво ЛДТ здійснювали Загальні збори та Головне керівництво. Загальні збори проводили досить рідко: з 1932 по 1939 рр. зафіксовано тільки 5 зібрань (8 травня 1933 р., 13 вересня 1933 р., 15 січня 1934 р., 31 липня 1937 р., 16 березня 1939 р.) (ДАЛО, арк. 1, 2, 16, 18, 19). На загальних зборах обирали керівництво товариства та слухали звіт про діяльність за певний період. Зберігся звіт про проведення останніх Загальних зборів ЛДТ. 16 березня 1939 р. у головному корпусі

ЛНУ ім. І. Франка відбулись останні збори Товариства. Збори тривали 40 хвилин: з 18:30 по 19:10. На зборах товариства були присутні 12 осіб: головував Леон Козловський, а звіт про діяльність від 14 січня 1935 р. сформував заступник секретаря проф. Маркіян Смішко. Для контрасту можемо додати, що головне відділення ПДТ у Познані станом на 1939 р. налічувало 349 учасників (Gurba J, 2005: 259). У документі вказано, що ЛДТ налічує 39 осіб у чотирьох філіях: Товаристві приятелів наук у Перемишлі, Товаристві приятелів землі Сяноцької у Сяноку, Покутському музеї у Станіславові та Заліщицькому відділі Подільського туристично-краєзнавчого товариства. За звітний період ЛДТ покинуло 3 члени, ще 3 померло. Секретаріат ЛДТ оформив 37 листів щодо організаційних та адміністративних питань. Відбулось 5 засідань правління; 10 наукових засідань з доповідями. 15 березня 1936 р. було видано другий том праць ЛДТ авторства Т. Сулімівського «Скіфи на західному Поділлі». Вартість друку монографії становила 2020 злотих, з яких більшу частину (1200 зл.) було виділено з Державного фонду народної культури (ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1252, арк. 19)

Загальна сума доходів ЛДТ за період звітування становила всього лиш 2288,59 зл., витрачено – 2281,45 зл. На час проведення зібрання у касі ЛДТ зберігалось 7,14 зл. готівкою. На основі нескладних підрахунків розуміємо, що ЛДТ зуміло за такий великий період зібрати лише 1088,45 зл. з власних фінансових джерел, що є зовсім невеликим показником (ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1252, арк. 19). Такий скромний фінансовий обіг товариства зумовлений декількома причинами. Перш за все, це пов'язано з тим, що міжвоєнний період – це час загострення та ескалації польсько-українського протистояння. Як вже було зазначено, у ЛДТ працювали не тільки поляки, але й українці. Як зазначає Р. Масик, саме мішаний польсько-український склад дав можливість відносно незалежно працювати від Головного керівництва ПДТ у Познані, однак це і було однією з причин недостатнього фінансування (Масик, 2009: 60). Окрім цього, діяльність товариства носила винятково науковий характер та не продукувало історичні міти і не пропагувало псевдоісторичні шовіністичні теорії про вищість поляків.

Висновки. Львів у міжвоєнний період відіграв роль одного з найвизначніших культурних, освітніх та наукових осередків. Археологічна наука не залишалась поза увагою – відбувалось формування археологічної школи західноєвропейського типу.

Львівське відділення Польського доісторичного товариства складалось з науковців катедри археології Львівського університету. Товариство не було чисельним – на час заснування до його складу увійшло 15 осіб. В останніх зборах товариства, які відбулись 16 березня 1939 р., участь взяло 12 осіб. Учасниками товариства були

поляки, українці та євреї. ЛДТ брало участь у різноманітних ініціативах – наприклад, у з'їзді студентів польських університетів, який відбувся протягом 25-29 травня 1933 р. у Львові. Наукові здобутки товариства та видавнича діяльність не були значними, оскільки не було достатнього фінансування зі сторони держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамишин О. Поховальні пам'ятки археології у дослідженнях Маркіяна Смішка. *Наукові записки. Серія: Історія. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*. 2014. №1. С. 98-102.
2. Білас Н. Археологічна наука у Львівському університеті (XIX – 30-ті роки XX ст.). Львів. 2005. № 8. С. 46-114. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/2-25.pdf> (дата звернення: 30.03.2022).
3. Булик Н. З'їзди студентів-археологів польських університетів у 1930-х рр.: львівський вимір. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія*. 2018. № 54. С. 82-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHis_2018_54_10 (дата звернення: 30.03.2022).
4. Булик Н. У Львові та поміж львів'ян: просопографічний портрет Тадеуша Сулімірського (1898–1983). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 2018. № 22. С. 426-453. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mdapv_2018_22_25 (дата звернення: 30.03.2022).
5. Булик Н., Гупало В. Місце представників нацменшин в освітньому процесі міжвоєнного Львова. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть): монографія* / [відп. ред. Ігор Соляр; упоряд. Михайло Романюк]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 258-277.
6. Державний архів Львівської області (далі ДАЛО). Ф. 1 (Львівське воєводське правління). Оп. 54. Спр. 1252 (Львівське доісторичне товариство). 20 арк.
7. Масик Р. Діяльність Львівського доісторичного товариства (1932–1939). *Схід. Аналітично-інформаційний журнал*. Донецьк, 2009. № 5 (96). С. 58-61. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20830/13-Masyk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 30.03.2022).
8. Наукове товариство імені Шевченка і Тернопільщина (1873–1940). Історично-філософська секція: дійсні члени. *Бібліографічний покажчик* / уклад. Л. Оленич; ред. О. Раскіна. Тернопіль. Підручники і посібники, 2017. 272 с.
9. Цигилик В. Маркіян Смішко як науковець і педагог. *Археологічні дослідження Львівського університету*. № 8. 2005. С. 158-162. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/7-24.pdf> (дата звернення: 30.03.2022).
10. Gurba J. Straty osobowe archeologii polskiej w czasie II wojny światowej: próba uzupełnień. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia* 60. 2005. S. 257-264. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Skłodowska_Sectio_F_Historia/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Skłodowska_Sectio_F_Historia-r2005-t60/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Skłodowska_Sectio_F_Historia-r2005-t60-s257-264/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Skłodowska_Sectio_F_Historia-r2005-t60-s257-264.pdf (дата звернення: 30.03.2022).
11. Smiszko M. Kultury wczesnego okresu epoki cesarstwa rzymskiego w Małopolsce Wschodniej. *Nakładem Towarzystwa Naukowego*. Lwów, 1932. 192 s. URL: <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/569832/edition/482598/content> (дата звернення: 30.03.2022).
12. Spis członków Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego (według stanu z 15 maja 1928 r.). *Polskie Towarzystwo Prehistoryczne*. 1928. URL: <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/74761/edition/60684/content> (дата звернення: 30.03.2022).
13. Statut Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego. Poznań: Druk. Uniwersytetu Poznańskiego. 1936. 16 s. URL: <https://academica.edu.pl/reading/readSingle?cid=72109409&uid=71887907> (дата звернення: 30.03.2022).

REFERENCES

1. Adamyshyn O. Pokhovalni pamiatky arkheolohii u doslidzhenniakh Markiiiana Smishka [Archaeological burial sites in Markian Smishko's research]. *Proceedings. Series: History. Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk*. 2014. №1. Pp. 98-102 [in Ukrainian].
2. Bilas N. Arkheolohichna nauka u Lvivskomu universyteti (XIX – 30-ti roky XX st.) [Archaeological Science at Lviv University (XIX – 30s of the 20th century)]. *Lviv*. 2005. № 8. Pp. 46-114 [in Ukrainian].
3. Bulyk N. Z'yizdy studentiv-arkheolohiv pol'skykh universytetiv u 1930-kh rr.: l'vivs'kyu vymir [Congresses of students-archaeologists of Polish universities in the 1930s: Lviv dimension]. *Bulletin of Karazin Kharkiv National University. Series: History*. 2018. № 54. С. 82-95 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHis_2018_54_10 [in Ukrainian].
4. Bulyk N. U L'vovi ta pomizh l'viv'yan: prosopohrafichnyy portret Tadeusha Sulimirs'koho (1898–1983) [In Lviv and among the people of Lviv: prosopographic portrait of Tadeusz Sulimirski (1898–1983)]. *Materials and research on the archeology of Prykarpattia and Volyn*. 2018. № 22. С. 426-453 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mdapv_2018_22_25 [in Ukrainian].
5. Bulyk N., Hupalo V. Mistse predstavnykiv natsmenschyn v osvith'omu protsesi mizhvoyennoho L'vova. [The place of representatives of national minorities in the educational process of interwar Lviv]. *Education of national minorities in Ukraine: historical traditions, legal principles, modern challenges (XX – early XXI centuries): monograph* / [rep. ed. Igor Solyar; order. Mikhail Romanyuk]; National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Ukrainian Studies. I. Krypyakevych. Lviv, 2018. Book. 1. – Pp. 258-277 [in Ukrainian].

-
6. Derzhavnyy arkhiv L'vivs'koyi oblasti (dali DALO) [State Archives of Lviv Region (hereinafter referred to as DALO). F. 1 (Lviv Voivodeship Board). Op. 54. Ref. 1252 (Lviv Prehistoric Society). 20 sheets [in Ukrainian].
7. Masyk R. Diyal'nist' L'vivs'koho doistorychnoho tovarystva (1932–1939) [Activities of the Lviv Prehistoric Society (1932-1939)]. East. Analytical and information magazine. Donetsk, 2009. № 5 (96). Pp. 58-61 URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20830/13-Masyk.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
8. Naukove tovarystvo imeni Shevchenka i Ternopil'shchyna (1873–1940) [Shevchenko Scientific society and Ternopil region]. Historical and philosophical section: full members. Bibliographic index / structure. L. Olenich; ed. O. Raskin. Ternopil. Textbooks and manuals, 2017. 272 p. [in Ukrainian].
9. Tsyhylyk V. Markiyan Cmishko yak naukovets' i pedahoh [Markiyan Smishko as a scientist and teacher]. Archaeological research of Lviv University. №. 8. 2005. S. 158-162 URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/7-24.pdf> [in Ukrainian].
10. Gurba J. Straty osobowe archeologii polskiej w czasie II wojny światowej: próba uzupełnień [Personal losses of Polish archeology during World War II: an attempt to supplement]. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia 60. S. 257-264 URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Sklodowska_Sectio_F_Historia/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Sklodowska_Sectio_F_Historia-r2005-t60/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Sklodowska_Sectio_F_Historia-r2005-t60-s257-264/Annales_Universitatis_Mariae_Curie_Sklodowska_Sectio_F_Historia-r2005-t60-s257-264.pdf [in Polish].
11. Smiszko M. Kultury wczesnego okresu epoki cesarstwa rzymskiego w Małopolsce Wschodniej [Culture of the early period of the Roman Empire in Eastern Lesser Poland]. Published by the Scientific Society. Lviv, 1932. 192 pp. URL: <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/569832/edition/482598/content> [in Polish].
12. Spis członków Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego (według stanu z 15 maja 1928 r.). Polskie Towarzystwo Prehistoryczne [List of members of the Polish Prehistoric Society (as of May 15, 1928)]. Polish Prehistoric Society. 1928. URL: <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/74761/edition/60684/content> [in Polish].
13. Statut Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego. Poznań: Druk. Uniwersytetu Poznańskiego [Statute of the Polish Prehistoric Society. Poznań: Print. University of Poznań]. 1936. 16 pp. URL: <https://academica.edu.pl/reading/readSingle?cid=72109409&uid=71887907> [in Polish].